

Kajeroj el la Sudo

ISSN 1886-1997

La 37an jaro

Bulteno de la Hispana Asocio de Laboristoj Esperantistaj

<http://www.gazetoteko.com/kajeroj/k130/k130.html>

Ne ploru kiel infano pro tio, kion vi ne faris kiel adulto

Ni ĉiuj mortos..., kvankam ne hodiaŭ

N° 130^a

Januaron de 2024^a

Kajeroj

Bulteno de la Hispana Asocio de
Laboristoj Esperantistaj (HALE).

el la Sudo

Calle Jabonerías, 6.3° D
30010 Murcia
Hispanio

Enhavo

Redaktore: Ni ĉiuj mortontas.....	3
Politiko: Submarŝipetoj.....	5
Kulturo: Prezentismo.....	6
Feliĉan Kristnaskon.....	9
Defendo de Hispanismo:	
Prezento.....	10
Moderna humanismo.....	11
Humanismo de fiereco.....	13
Materiisma humanismo.....	15
Nia humanismo en kutimoj....	17
Nia humanismo en la historio.....	19
Fina resumo de la afero.....	22

ISSN 1886-1938 (printita)

Prezidas: **Johano A. Cabezos.**

Redaktas: **Jesuo de las Heras.**

Korektas: **Jozefo Pina.**

Retskribu al: kajeroj@gmail.com

Pri la enhavo de la artikoloj respondecas ties aŭtoroj, ne la redakcio.

Ni ne korespondos pri nepetitaj artikoloj, kvankam ni klopodos publikigi ĉiun artikolon, kiun ni trovos interesa kaj kies enhavo mistraktas neniun personon.

Nesubskribitajn artikolojn verkis la redaktoro.

Kovrilo: Ni ĉiuj mortontas, ni ĉiuj mortos iam, sed la procezo jam komencis kiam ni naskiĝis. Sed ne timu: tio estas normala.

Pagmaniero: aliĝu al HALE kontraŭ €10 jare por ricevi la surpaperan version de nia magazino.

Se vi deziras kontribui per aliĝo, kontaktu la redaktoron:
kajeroj@gmail.com

Oni povas reprodukti la enhavon, kondicè, ke oni citu la originon.

Tute kreita kaj traktita per senpagaj linuksaj rimedoj:
Scribus, Bluefish, LibreOffice, Gimp, kaj Yafc.

Nesubskribitajn artikolojn verkis la redaktoro.

Redaktore

Ni ĉiuj mortontas

Oni kutime ne parolas pri morto. Ŝajnas, ke oni vivas dorse al morto, kaj sekve, kiam amiko aŭ familiano mortas, estas grava katastrofo por oni kaj familio onia!

Tamen, oni memoru, ke ni ĉiuj naskiĝis. Jen la nemalhavebla kondiĉo, por ke oni povos morti: **nur tiuj, kiuj vivas, povas morti.**

Mi vidas, ke ĉiuj kredas pri io, kaj nur ateistoj neas, ke post ĉi tiu vivo (*kvazaŭ estus alia!*, ili protestas) estos alia vivo, sed ceteraj homoj kredas, ke ekzistas alia vivo, ĉu en Paradizo (aŭ Infero), ĉu oni denove naskiĝos por *bruli karmon* foje kaj refoje ĝis kiam oni jam meritos iri en Paradizon, ĉu oni nepre iros en sekvantan dimension, ĝis oni finfine unuiĝos kun la Universala Konscienco, ĉu oni nomu ĝin Dio, ĉu alimaniere.

Sed estas strange, ke plejparte da neateistoj agas kvazaŭ ili kredas nenion, ĉar al ili doloras kaj ili plendas, kiam familiano aŭ amiko jam mortis. Ne estas konsolo por ili scii, ke la mortinto jam estas en Paradizo, la sekvanta dimensio aŭ jam renaskiĝis aliloke en la mondo! Ateistoj, tamen, akceptas, ke jen la fino de ĉio, kaj ili ĝojas, ke ili vivas.

Sed kaj ateistoj kaj neateistoj

mortos, tio estas la universala vero. Naskiĝi ekzakte vi, leganto, estas tre hazarda afero: Se anstataŭ la spermatozoo, kiu atingis la ovon de via patrino antaŭ la aliaj, alvenus pli frue alia ajn inter la milionoj, kiuj konkuris tiam, ne vi ekzistus, sed iu ajn alia persono. Kaj se via patro ne unuiĝintis al via patrino en tiu ekzakta momento, ankaŭ vi ne legantus ĉi tion nun, ĉu vi ne konsentas? Sed, sekve, ĉiuj, kiuj jam naskiĝis jam mortis laŭ homa historio—he, ni diru, besta historio, ankaŭ—, escepte de tiuj, kiuj ankoraŭ ne mortis..., provizore.

Kiam oni intencas vojaĝi aliloken, oni pretigas sin kaj aliajn aferojn: oni prenas bileton, adiaŭas familianojn kaj amikojn, kaj certigas sin pri tio, kien oni iros kaj kion oni trovos tie. Sed estas ŝoke, ke neateistoj ne pretigas sin kaj konatulojn siajn por tiu vojaĝo, la ĉefa kaj lasta vojaĝo de sia vivo, kvazaŭ ili neniam faros tiun vojaĝon. Absurde, ĉu ne?

En nia socio oni ne parolas pri morto, kaj tion fari estas konsiderata malbonŝanca kaj maleleganta. Sed mi trovas tiun tabuon stulta: oni nepre pretigu sin. Multaj el ni certe jam oficialigis testamenton, kaj eble ankaŭ Dokumenton pri Lastaj Deziroj,

per kiu oni decidas kion fari kiam li aŭ ŝi malbonfartos tiom malmole, ke ne eblis al si paroli por diri sian volon, kaj aliajn decidojn, kiel ekzemple ĉu morti en hospitalo, ĉu hejme, ĉu kion fari kun la kadavro. Ankaŭ kontrakti asekurpolison por ke familianoj ne havos problemojn post la morto. Eble. Sed plej ofte, laŭ mia eltrovo, neniu faras tion. Pro tio mi diras, ke en nia socio oni vivas dorse al morto. Kaj tio estas stulta kaj problemiga!

Mi laste havis kurson unujaran en asocio **Metta**¹ pri tiuj aferoj, kaj tio venigis min en tre praktikajn konsiderojn, kiujn mi deziras kunhavi al vi, legantoj, se vi ankoraŭ estas kun mi ĉi tie. Mi tion faris ĉar mi jam atingis aĝon el kie mi ofte vidas morton: mankas al mi samideanoj kaj geamikoj, eĉ gelernintoj miaj! Kaj tiu kurso havas allogan nomon kaj enhavon: *Kurso Eksperto pri Akompano en la Proceso Morti*. Kaj certe morto ne estas subita evento, sed tuta proceso, kiu komencas je la momento kiam oni naskiĝas.

Certe, estas konstruado de persono kaj personeco de kiam oni naskiĝas ĝis kiam oni jam estas plenkreskulo..., ni diru ĉirkaŭ je 25^a jaraĝo. Post tiu aĝo nia korpo komencas difektiĝi iom post iom: nia vidpovo ne estas same kiel antaŭe, niaj organoj ne plu funkcias tiom bele, kvankam la proceso estas tiom malrapida,

ke oni ne atentis al tio, ĝis kiam doktoro diras, ke ni devas uzi okulvitrojn aŭ pilulojn, aŭ ke ni devas operaciumi, aŭ ke ni devas eviti kelkajn manĝaĵojn...

Do, por pretigi sin por la lasta parto de nia vido, nia morto, ni devas unue forlasi tiun timon, kiu ni sentas pri ĝi: tio estas naturala, ĝi venos, ĉu oni volos, ĉu oni ne volos. Kevedo, nia literaturisto de la 16^a kaj 17^a jarcentoj, cinike diris, ke *morto ne ekzistas, ĉar dum vi estas, ĝi ne estas, kaj kiam ĝi estas, vi ne plu estas*. Kaj vere morto ne ekzistas, sed homoj, kiuj mortas.

Kaj konsideru, ke nur tiu, kiu scias vivi, scias morti. Morti, same kiel ĉiu alia afero, povas esti bone farita, aŭ malbone. Ni ĉiuj povas pentri, sed nur kelkaj scias kiel pentri, ni ĉiuj povas verki, sed nur kelkaj povas verki scipove, ni ĉiuj povas paroli, sed ne ĉiuj povas paroli bone. Sekve, ni ĉiuj mortos, sed ne ĉiuj mortos scipove.

Sekve, kion fari? Ĉu estas akademio por ke oni lernu kiel morti? Eble akompanante mortantojn oni lernos kiel morti bele, klare kaj elegante. Oni perdu timon, kaj akiru ripozon kaj trankvilon pasigi la finan punkton de nia procezo morti, kiu komencis je la momento, kiam ni naskiĝis.

Sed Esperanto estu senmorta, ni esperu. **Ni senmortigu ĝin!**

¹<http://www.fundacionmetta.org>

Kulturo

De arkarta fiero al submarŝipetoj

Oni laste kritikis min pri la Okovrilo de nia numero 128^a, tiu pri balotado kaj nebalotado, plendante, ke la redaktoro de ĉi tiu magazino estas malĝentila, ĉar oni povas ne baloti kaj tamen esti pli civiliza.

Tamen, tiu kritiko rivelas grandan ignorantecon: tiun signon faris anglaj arkistoj al franca armeo en unu el siaj militoj, la Milito de Cent Jaroj, montrante, ke ili ankoraŭ havas sian mezfingron, kaj sekve ili ankoraŭ povas lanĉi siajn sagojn. Oni komprenas kial ili faris tion, se oni memoras, ke francoj fortranĉis tiun fingron al anglaj soldatoj kiam ili kaptis ilin. Arkistoj anglaj bone celis, kompreneble.

Se oni serĉas en la reto, eble oni trovos aliajn eksplikojn, sed laŭ mi ĉi tiu estas la plej korekta. Per tiu signo mi celis diri, ke el ĉi tiu modesta magazino oni ankoraŭ povas lanĉi niajn ideojn, eĉ pafi al maljusteco kaj mensogo historia pri Esperanto, labormondo, Hispanio, eĉ ni, por ke vero estu restarigita. Ĉu naiveco? Eble. Sed memoru, ke nur naivuloj antaŭenigis kulturon, pacon, kaj eĉ la mondon. Ekzemple: Zamenhof kaj Izaak' Peral'. La unua kreis nian mirin-

dan lingvon, kiu ebligas al ni paroli kun homoj de kulturoj tiom diversaj, ke ni ne povus per nia aŭ ilia lingvoj; kaj Peral' elpensis submarŝipon, eĉ se siaj samtempuloj ridaĉis al li pro envio aŭ aliaj evitindaj kialoj..., kaj tamen alilandaj registaroj pretigis siajn proprajn submarŝipojn vidinte, ke la aferon oni povas fari.

Estus dezirinde, ke plej povaj landoj en la mondo decidus apogi Esperanton same kiel ili apogis la ideon fari submarŝipojn. Nur Sovetunio faris tion, sed nur dum la regado de Lenin. Lia postulo, Ŝtalin', komprenis, ke la komunisman kredon Rusujo ne povus instali en la ceteran mondon, kaj sekve li forgesis pri Esperanto, enkarcerigis aŭ mortopafis ties gvidantojn, kaj rusiigis sian imperion.

Tamen, dum restos homoj bonkoraj, kiuj celas komprenigi sin al kaj de alilingvanoj, ni restos intermksitaj interne de lingvimperioj kvazaŭ ni estus submarŝipetoj de bonkoro kaj deziro komuniĝi kun alilandanoj.

**Vivu Esperanto!
Vivu la Interna Ideo de
Esperanto!**

Prezentismo

Prezentismo asertas, ke oni ne juĝu pasintajn eventojn kaj personojn per nunaj konceptoj aŭ antaŭjuĝoj. Ekzemple, oni ne povas juĝi islamanojn kiel masklistojn, ĉar ili apartenas al alia kulturo, aŭ al prahistorianojn kiel murditojn ĉar tiutempe oni ĉu mortigas ĉu mortatas.

Mi tute ne kongruas kun tiu ideo, kvankam mi ankaŭ ne estas tute fremda al tio. Tiu koncepto, **prezentismo**, ja kongruas kun **politika korekteco**, kvazaŭ per tio oni povas malkulpigi genocidojn en la pasintaj tempoj, kaj samtempe kulpigi tiujn de la nuna momento; tio estas: oni kondamnu tiujn, kiuj nun faras same kiel oni faris en la pasinto.

Laŭ mia kriterio tio ŝajnas hipokrita kaj dunivela: se genocido estas malbona, oni kondamnu ĝin laŭ la tuta periodaro de la homa historio. Kaino malbone agis kiam li murdis fraton Abelon, eĉ se ne estis leĝo tiame malpermesante tion. Kaj oni vidu, ke Adamo mortigis neniun homon, do eĉ sub la tiama kutimo, Kaino ankaŭ restas murdisto kaj malbenata de Dio. Kaj de ni.

Jes, mi komprenas, ke leganto povas esti ne dikredanto, sed

temas nur pri ekzemplo, ĉu vere historia, ĉu mita: la fakto estas same.

Nun ni havas alian sentivecon, kaj de nun ni devas koni kaj prirezoni pasintajn eventojn, tio estas, ni devas opinii laŭ ni, kaj ne laŭ romianoj, babilonanoj aŭ ostempuloj. Mi konsentas, ke ni havas nunajn antaŭjuĝojn, kaj nia juĝo ne liberiĝas pri ili, ĉu konscie, ĉu nekonscie. Sed se en dubo, oni povas rilatigi pasintajn eventojn al aliaj pasintaj eventoj, kaj juĝi, kiuj estis pli justaj ol kiuj.

Ni konsideru, ekzemple, la genocidon de indianoj, pri kiuj oni akuzas hispanajn konkrintojn de Ameriko. Tiutempe **Papo Aleksandro 6^a** mendis de la regnoj de Kastilio kaj Portugalio la konkeron de nekonataj landoj por konvertigi ties landanojn en la veran religion, t.e. kristanan fidon. Tio estis verŝajne logika mendo, ĉar la ceteraj eŭropanoj havis aliajn problemojn —inter ili bati unu la aliajn— kaj la du iberaj regoj jam forpelis islamanojn, kiuj ankoraŭ minacis la ceteran Eŭropon el oriento.

Nu, kiel sciante, aliaj povoj eŭropaj, kiel Nederlando kaj Anglujo, forlasis la Vatikanan regon

kiam ili deklaris sin protestantaj, kaj estis nur logike, ke ili ne plu devos observi la deziron de la Papo, eĉ pri geografiaj aspiroj, do iom post iom ili provis akiri novajn landojn, unue per pirataj manovroj, kaj poste rekte per konkero. Tiel la **Gepatroj Pilgrimaj** venis en la orientan parton de Nordameriko, kaj eĉ se dekomence ili estis helpataj de ties jamloĝantoj kiam ili havis malfacilojn, ili ĉiam konsideris, ke indianoj estis subkastaj homoj, se ne bestoj, kiujn oni devas ekstermi por preni la lokon laŭ deziroj de Dio. Eĉ hodiaŭ en Usono oni kredas, ke oni devas profiti ĉion, kion oni povas, kaj ke tio ne estas malbona ago.

Ankaŭ mi ne komprenas kial portugaloj sklavigis indianojn, kontraŭ la deziroj de la mesaĝo de Kristo, vortumigita de la ordo de Papo Aleksandro 6^a. Ankaŭ Kristoforo Kolombo, la malkovristo de Ameriko, faris tion dekomence, sed pro tio oni katenigis lin —interalie— kaj enkarcerigis lin, eĉ se **Reĝino Elizabeto I^a** liberigis lin tuj, sed reordonante al li, ke li **konsideru indianojn kiel gefilojn de Dio, kaj pro tio, oni ne povas sklavigi ilin.** Ameriko ne estis tiam bieno, sed pligrandigo de la Reĝlando de Kastilio. Tion cetereŭropanoj ne komprenas, eĉ hodiaŭ.

Oni povas argumenti, certe, ke preĝistoj kristanaj akompanante konkerintojn hispanajn, devigis indianojn brakumi la Eklezion de Kristo, sed tio estas falsa, kiel historio kaj logiko pruvas: dekomence, preĝistoj preĝas, kompreneble, same kiel kuracistoj kuracas kaj prelegantoj prelegas. Tamen estas faktoj, ke:

Preĝistoj kaj monaĥoj lernis la indianajn lingvojn por komuniki sian mesaĝojn al la novaj subuloj de la Krono de Kastilio, indianoj de Ameriko, kaj fakte ili **verkis gramatikojn**, por ke alvenantaj preĝistoj kaj monaĥoj en Amerikon povos paroli kun lokuloj, kaj diri al ili pri la nova kredo. Sekve, kristanoj ne devigis la hispanan lingvon sur la indianojn, male al tio, pri kio oni akuzas nune al konkeritoj hispanaj. Tion diras historio. Sed pri logiko..., ni vidu: kiam hispanoj alvenis en la kontinenton, ili trovis homojn, kies religio devigis ilin manĝi venkitojn — kaj fakte iliaj armiloj vundis, sed ne mortigis pro tio—, kutimo, kiu ĉesis nur pro la alveno de hispanoj en teritoriojn de Mezkaj Nordameriko, ĉar tio prinaŭzas kristianajn hispanojn. Kaj subite indianoj trovis —pere de ekleziuloj hispanaj— religion kiu diras, ke homo ne manĝu homon, sed homo manĝu Dion pere de religia ceremonio, eŭka-

ristio. Logiko diras, ke homo preferas manĝi Dion, kiu neniam manĝos homon, ol manĝi homon, aŭ esti manĝata de homo!

Do **hispanoj** ne altrudis sian religion, almenaŭ ne rekte, al indianoj, kaj **konsideris ilin samrajtaj kiel sin mem, laŭ ordono de la Reĝino** de Kastilio de la 15^a jarcento.

Sed tio ne okazis en la landoj konkeritaj de angloj **de du jarcentoj poste**: sekve, oni ja povas juĝi la misfarojn de angloj en Nordameriko el vidpunkto de 15jarcenta hispana vidpunktoj, ĉu ne? Certe, estas kialoj, kiuj eksplikas tiun diferencon, eĉ se — mi denove avertas— ekspliko ne estas justigo aŭ senkulpigo:

Hispanojn devigis la deziro de la papo —sub peno pro peko — kaj tiusencaj leĝoj de la Reĝino —sub risko de puno, kiel eĉ la unua admiralo de Kastilio mem, Kristoforo Kolombo spertis en sia propra karno—. Sed Martin' Lutero, la patro de ĉiu protestantismo, diris *Peku multe, kedu pli, kaj saviĝos vi*. Sed fondinto de protestantismo mem, li defendis, ke la fidon oni povas devigi per glavo, kaj fakte li konsilis la germanajn princojn tion fari kaj eĉ militi kontraŭ la Imperiestro, Karlo 5^a, por defendi sian fidon. Post longa milito,

oni atingis pacon, kiu deklaris, ke ĉiu subulo havu la kredon de sia princo!

Tio ne okazis en la sudo de Eŭropo, kiu restis ene de la de tiam nomata Katolika Eklezio. *Katolika* signifas de tiam Univerŝala, kaj tiu universaleco realigis fakte pro la disvastigo de kristanismo fare de hispanaj religiuloj en Ameriko kaj insuloj de Pacifika Oceano poste.

Protestantoj, sekve, konsideris sin la elektita popolo de Dio, kaj tiuj, kiuj ne honoris sian religion ne rajtas vivi, kaj pro tio ili mortigis indianojn en lando de nuna Nordameriko. Sed atentu, ke angloj konkeris nur la landojn kie kuŝas la 13 plej orientaj ŝtatoj de Usono. Sed post la sendependiĝo de Meksikio (je jaro 1821^a), Usono militis kontraŭ ĝi (1848^a) kaj konkeris la plej grandan parton de la lando meksika. Se oni rigardas la suban mapon, oni vidos, ke Novhispanio etendiĝis de preskaŭ Kanado al preskaŭ nuna Venezuelo, ĉar Nova Granado inkluzivis nunan Panamon, sed Nova Hispanio inkluzivis de la cetera Centroameriko ĝis Nuna Oregon'.

La bonon de Hispanio en Ameriko oni povas vidi en tio, ke nur la ŝtatoj de Usono, kiuj apartenis al Novhispanio entenas rezervujojn indianajn. La aliajn indianojn genocidis angloj kaj usonanoj.

Kulturo

Feliĉan Kristnaskon

Ŝajnas, ke de Eŭropo oni diras la ni, ke ni ne plu deziru **Feliĉan Kristnaskon!**, sed **Feliĉan Festumadon!**, ...**Solticon!**, aŭ iun ajn alian stultaĵon, por ne ofendi ulojn de aliaj religioj.

Nu, kiam niaj virinoj vizitas islamajn landojn, oni postulas, ke ili vestu vualon ne ofendi la lokan kulturon..., do mi ne komprenas, ke la registoj de Eŭropo konsilu tion, ĉar se islamanoj venas en Eŭropon, ili devas reciproke respekti niajn kutimojn kaj religion, kaj se ili ne pretas fari tion, ili restu ĉe si. Tio estas justa, ĉu ne? Sed jen la nivelo de la politikistoj, kiuj regas nian landaron, Eŭropo. Pro tio la ekonomia asocio neniam iĝos ununura lando politike aŭ kulture.

Aliflanke, ni vivas en materiisma mondo en kiu homoj donas iPad-ojn anstataŭ librojn, kie homoj donas monon anstataŭ kisojn, kie ili deziras unu al la alia bonan tempopasigon ĉe Kristnasko anstataŭ kunhavi feliĉon. Kaj ĉi tio estas malĝusta. Oni volas amuziĝi **farante** aferojn anstataŭ **esti** feliĉa senti tiel. Ĉar tiu, kiu trovas feliĉon en si, estas la sola, kiu povas ĝin kunhavi al aliaj.

Antaŭ kelkaj tagoj oni demandis min en la angla klaso, per kiom da mono mi estus feliĉa, kaj mi diris kun la minimumo manĝi kaj dormi ĉiutage. Sed nun mi trovas, ke mi eraris: ĉar eĉ se oni ne havas monon por manĝi kaj dormi, oni tamen povus esti feliĉa. Mi ne estus kontenta dum mi malsatas aŭ sendormas, kompreneble, sed mi estus same feliĉa kiel nun, ĉar feliĉo **ne estas STATO**, sed maniero **scii ESTI**.

Kaj dume homoj promesas feliĉon por venonta vivo, ĉu oni gajnu ĝin pere ĉu de bombado, ĉu de mesoj, ĉu de preĝado, senrigardante tion, kie feliĉo kuŝas: je la mezo de via koro! Ne serĉu ĝin ekstere, ĉar ekster via animo estas nur homoj, kiuj serĉas feliĉon tie, kie ĝi ne estas, ili kredas pli pri vortoj ol pri evidento.

Sekve, karaj gelegantoj, **mi deziras al vi Feliĉon Kristnaskan** kaj ĉian, kaj ĉiam vian. Tiam vi povos kunhavi.

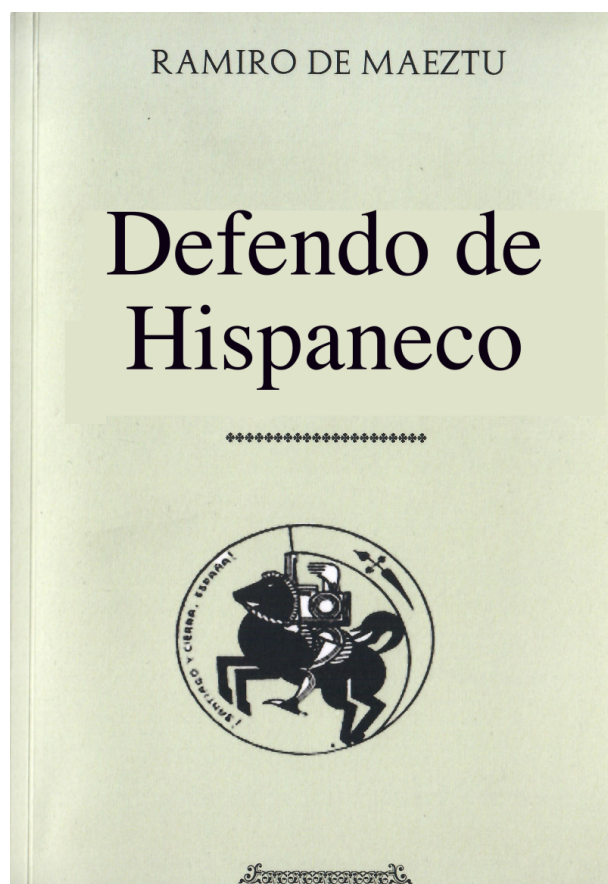
Beletro

Defendo de Hispaneco

Ramiro de Maeztu

Ĉi tiu hispana humanismo estas de religia origino. Ĝi estas la doktrino de homo instruata de la Katolika Eklezio. Sed ĝi tiel profunde penetris en la hispanajn konsciencojn, ke ili akceptas ĝin, kun etaj variaĵoj, eĉ la malplej religiaj. Ne ekzistas nacio pli malvolonta ol la nia konfesi la superecon de iuj popoloj super aliaj aŭ de iuj sociaj klasoj super aliaj. Ĉiu hispano kredas, ke tion, kion faras alia viro, ĝi povas fari. Ramon' kaj Kaŝal' sentis ĉagreno, kiel studento, kiam li vidis ke ne ekzistas hispanaj nomoj en medicinaj tekstoj. Kaj, sen konfidi sin al Dio aŭ al la diablo, li kaptis mikroskopon kaj ne el-lasis sian manon, ĝis la tekstoj devis kalkuli lin inter la grandaj esploristoj. Kaj la kazo de Cajal estas reprezenta, ĉar en la momento mem de humiliĝo kaj malvenko, kiam eksterlandaj ŝtatestoj kalkulis Hispanion inter la mortantaj nacioj, la hispanoj proklamis unu al la alia la Evangelion de regenerado. Anstataŭ ripetfrazo sanktan Aŭgustenon kaj diri al si, ke la vero loĝas en la in-

terno de Hispanio, ili iris al

fremdaj landoj por ekscii, el kio konsistis ties supereco, kaj ne plu estas dubo, ke la konvinko, ke ni povas fari tion, kion aliaj popoloj, ili ne povas fari; ne devos regeneriĝi, ĉar la senkondiĉa, abomena admiro de ĉio fremda ne postvivos la malsukceson, nun preskaŭ evidentan, de ĉiuj religiaj, moralaj kaj politikaj principoj, kontraŭe al nia tradicio, la mondo skuiĝis en ĉi tiuj jarcentoj.

La hispanoj estis farantaj tion,

sen esti stimolitaj, por la momento, de iu granda ekzaltiĝo de religieco, kaj kun la sola celo montri al si, ke ili povas fari tion, kion aliaj homoj povas fari. Sed kiam ili enprofundiĝas en la historion kaj miras pri la sekreto de la grandeco de aliaj popoloj, ili ankaŭ devas demandi sin pri la kaŭzoj de sia propra pasinta grandeco, kaj kiel en ĉiuj landoj la tempoj de prospero estas tiuj de fido, kaj de malkresko. tiuj de skeptiko, oni devas evidenti al ili, ke la horo de ilia maksimuma forto estis ankaŭ la horo de ilia maksimuma religieco. Kaj la kurioza afero estas, ke en tiu horo de supera religieco kaj maksimuma potenco, la hispanoj ne flatis sin per la ideo esti pli proksime al Dio ol aliaj homoj, sed, male, ili metis sur sin la akuzon alporti al aliaj popoloj la mesaĝo, ke Dio ilin nomas kaj ke la solenaj vortoj estas adresitaj al ĉiuj homoj: *Ecce sto ostium et pulse; si quis...aperuit mihi januam intrabo at illum...* (Mi estas sur la sojlo kaj frapas); se iu malfermas al mi la pordon, mi eniros), tial ankaŭ religio revenas nin al la tre propra homanismo de la hispanoj.

Moderna humanismo.

Ĉi tiu nia sento de homo tre malmulte similas al tio, kion oni nomas humanismo en la moderna historio, kaj kiu originis en la

tempoj de la Renesanco, kiam, post la malkovro de grekaj manuskriptoj, akademiuloj trovis en la *Paralelaj Vivoj* de Plutarĥo, specojn de homoj. kiuj ŝajnis pli indaj servi kiel modelon al aliaj ol la sanktuloj de la *Kristana Jaro*. Ĉar la idealo estis tiel humanigita, humanismo esence signifis la resurekton de la kriterio de Protagoras, laŭ kiu la homo estas la mezuro de ĉio. Bona estas tio, kio ŝajnas bona al la homo; vera, kion vi kredas vera. Nu tion ni ŝatas; vera, kiu plene kontentigas nin. Vero kaj bono forlasas sian statuson kiel transcendantaj esencoj por fariĝi relativecoj. Ili ekzistas nur rilate al la homo. Humanismo kaj relativismo estas samsignifaj vortoj.

Sed se kio estas bona estas bona nur ĉar ĝi ŝatas al ni, se la vero estas nur vera ĉar ĝi kontentigas nin, kio estas bono kaj vero? Unu el du: reflektoj kaj esprimoj de la vero kaj bono de la homo aŭ ombroj sen substanco, vortoj kaj bruoj sen signifo, kiel la nominalistoj diris, ke ili estas universalaj konceptoj. Jam en la Mezepoko oni diskutis, ĉu kio estas bona estas bona ĉar Dio ordonas aŭ ĉu Dio ordonas ĉar ĝi estas bona. La ideo de Protagoro interveni en la disputon verŝajne estus, ke kio estas bona estas posedaĵo de iuj homoj, kaj ne de

aliaj. En la lastaj jarcentoj, tiu ĉi homaranismo sugestas al iuj homoj, kaj eĉ tutaj urboj, aŭ almenaŭ, al siaj administraj klasoj, la kredon, ke tio, kion ili faras, devas esti bona, ĉar ili faras tion. Fiero kutime estas tio: lanĉi grandioze fari tion, kion aliaj homoj opinias malbona, kun la sublima konvinko, ke ĝi devas esti bona, ĉar ĝi estas sincere dezirata. Kaj ĉar per ĉio ĉi la malbonaj instinktoj kaj malbonaj pasioj ne estas subpremataj, la neevitebla rezulto de forgeso pri homaj malforteco kaj erareblo devas esti imagi, ke malbonaj instinktoj kaj malbonaj pasioj estas bonaj, per kiuj ni ne nur Nilasos nin forkonduki. per ili, sed ni prezentos ilin kiel bonajn. Kiu kredas, ke bono ne estas bona, krom ĉar ĝi estas farita de la supera homo, ne nur finos fari malbonon kredante, ke ĝi estas bona, sed ankaŭ predikos malbonon. Ne nur li faros la beston, kredante ke li estas la anĝelo, sed li provos persvadi aliajn, ke la besto estas la anĝelo.

La alia alternativo estas fini kun la bonaj kaj la malbonaj, supozante, ke ili estas nenio alia ol vortoj, per kiuj ni sublimigas niajn preferojn kaj niajn abomenojn. Ne ekzistas vero aŭ mensogo, ĉar ĉiu impresado estas vera, kaj preter la impresado estas nenio. Ne ekzistas bono aŭ malbono. La moralo estas nur armilo

en la klasbatalo. Kio estas bona por la burĝo, estas malbona por la laboristo, kaj inverse. Nenio estas absoluta, ĉio estas relativa. Ĉi tio ankoraŭ estas humanismo, ĉar la homo estas ankoraŭ la mezuro de ĉiuj aferoj. Sed ne plu ekzistas pli altaj mezuroj, ĉar valoroj malaperas, kaj la homo mem, reduktante bonon kaj veron al la kategorio de apetitoj, ŝajnas degradi kaj fali en la beston, tiel ke apenaŭ eblas paroli pri homaranismo.

Nek ĉi tiu malalta materiisma humanismo, nek la alia de fiero kaj supozataj "aprioraj" superecoj, iam profunde penetris en la hispanan popolon. La hispanoj neniam kredis, ke la homo estas la mezuro de la aferoj. Ili ĉiam kredis, kaj daŭre kredas, ke martireco por justeco estas bona, eĉ se ili sentas sin nekapablaj suferi ĝin. Ili neniam pensis, ke la vero povas esti reduktita al la impresado. Kontemplante la faŝadon de domo, ili scias, ke aliaj homoj povas rigardi la korton kaj estas facile por ili korektisian perspektivon per koncepto, kies vero dependas ne de la kohereco de sia penso kun si mem, sed de ĝia korespondado kun la realo de la domo. . Kio estas bona estas bona kaj kio estas vera estas vera, sendepende de individua opinio. La hispanoj kredas je absolutaj valoroj aŭ ili ĉesas kredi tute.

Por ni la dilemo de Dostojevskij fariĝis: aŭ absoluta valoro aŭ absoluta nenieco. Kiam ni ĉesas kredi je la vero, ni etendas nian mantelon sur la teron kaj laciĝas dormi. Sed eĉ tiam ni konservas en niaj koroj la konvinkon ke vero ekzistas kaj ke homoj estas, eble, egalaj. Ni ĉesos kredi al ni mem, sed ne al la vero, nek al aliaj homoj. La relativismo de Sancho rilatas al aristokrataro. Eblas, ke neniam estis kavaliroj vagantaj, kiel imagis ilin ilia sinjoro Don Quijote. Sed la guberniestro de Barataria neniam ĉesis kredi je bono kaj vero.

La Humanismo de Fiereco

Tiuj ĉi konceptoj pri homo ne estas puraj ideoj, sed priskriboj de la grandaj movadoj, kiuj funkcias en la mondo kaj disputas sian regadon hodiaŭ. Unuflanke, tutaj grandaj popoloj aperas al ni, eĉ tutaj homaj rasoj, animita de la konvinko, ke ili estas pli bonaj ol aliaj rasoj kaj aliaj popoloj, kaj ke ili estas konfirmitaj en ĉi tiu ideo de supereco, kun tiu de siaj rimedoj. kaj rimedoj.de agado. Ĉi tiu kredo de supereco, aliflanke, povas kontribui al produktado de ĝi. Eĉ la islamanoj, nuntempe deprimitaj, havis sian momenton de grandiozo, pro tiu sama persvado. La tago, kiam la araboj kredis sin esti la popolo de Dio, ili konkeris en

du generacioj imperion pli grandan ol tiu de Romo. Ne estas dubo, ke fido je propra plejboneco estas unu el la sekretoj de sukceso, almenaŭ en la fruaj etapoj de la vojaĝo.

En iuj modernaj popoloj ni trovas tiun saman kredon, sed esprimitan per malsama vortprovizo. S-ro Hoover lastatempe difinis la kredon de sia lando kiel la konvinkon, ke sekvante la diktaĵojn de siaj koro kaj konscienco li senmanke antaŭeniros laŭ la vojo de progreso. Estas la postulato de liberalismo, ke se ĉiu homo obeas nur siajn proprajn ordonojn, li disvolvos siajn kapablojn ĝis la maksimumo de siaj eblecoj. Ĉiuj popoloj de Okcidento provis, en ĉi tiuj jarcentoj, alĝustigi siajn politikajn instituciojn al tiu ĉi maksimumo, kiu, pro kiom vaste ĝi disvastiĝis, ŝajnas universala. Ĝi baziĝas sur la romantika konfido de homo je si mem kaj malfido je ĉiuj kredoj krom lia propra. Ĝi supozas, ke kredaroj venas kaj iras, ke ideoj venas kaj iras kiel vestaĵoj, sed ke kiam la homo sukcesas, li progresas. Ĉiuj viroj? Jen la problemo. Ankaŭ la historio montras, ke tiu individuisma libereco ne sentas la samon ĉe ĉiuj popoloj. Estas, ŝajne, liberaj popoloj, duonliberaj popoloj kaj sklavaj popoloj. Kaj tiel okazis, ke la individuisma flago, universala

en siaj komencoj, finis fariĝi la devizo de popoloj, kiuj kredas sin superaj. Eĉ ene de la teritorio de la sama popolo, individuismo ne volas por ĉiuj homoj sed egalecon de ŝancoj. Vi jam anticipe scias, ke iuj utiligas ilin kaj plibonigas sian pozicion. Ĉi tiuj estas la bonuloj, la elektitoj, la antaŭdestinitoj; aliaj tamen malŝparas ilin kaj malsupreniras nivelon; kaj ĉi tiuj estas malbonaj, forĵetitaj, kondamnitaj al pereco. Estas klare, ke neniam ekzistis strikte individuisma socio, ĉar gepatroj ne povis kredi je la postulato, ke la homoj progresas nur kiam ili estas lasitaj liberaj. Ne ekzistas patro kun prudento, kiu lasas siajn infanojn fari kion ajn ili volas. Registaroj kaj socioj ankaŭ faras tion, kion faras gepatroj, en pli aŭ malpli grado. Sed tiom, kiom ili permesas al ĉiu individuo sekvi siajn inklinojn, aperas en la urboj la neelaĉetita, preskaŭ neelaĉetebila, profundo de la degeneruloj kaj nekapabluloj. Individuisma civilizo devas leviĝi super marĉo de *bojkotitaj*, falintaj kaj eksuloj.

Sed ĝi ankaŭ ne povas havi universalisman karakteron en la senco de internacia. Ĉar ili kredas, ke popoloj estas dividitaj en liberajn, duonliberajn kaj sklavojn, por ke ĉi tiuj lastaj ne endanĝerigu la instituciojn de la unuaj, ili fermas al ili la pordon per enmigradaj leĝoj, kiuj eks-

kludas siajn infanojn el la teritorio loĝata de superuloj. Tiel tutaj nacioj estas *frostigitaj*, kiuj ne permesas eniri ilin al la elmi-graj fluoj de raso kaj landoj, kiujn ili konsideras malsuperaj. Kaj per tiu ĉi frosto ili provokas la rankoron de la ekskluditaj popoloj.

Dank' al Dio, se tiu ĉi humanismo garantius la sukceson de iuj landoj, eĉ se ĝi estus koste de aliaj. La kredo je la propra supereco, ĉiam danĝera kaj esence falsa, estas utila en tiuj fruaj etapoj de la vivo de popolo, kiam tiu ĉi supereco rilatas al transcenda bono, de kiu la fierulo sin proklamas sendito aŭ laboristo. Sed tuj kiam oni ĉesas esti *ministro* de transcenda bono, por iĝi arbitro de bono kaj malbono, la pas-kalina frazo fari la beston, ĉar oni volas fari la anĝelon, estas plenumita, kaj venas la neforge-sebla Nemezo, la falo de Satano, la malvenko de la fieruloj, en lia konflikto kun la Universo, kiu ne povas subteni lian tiranecon. Kaj tiam la kolapso estas rapida, ĉar kiam la venkitaj homoj konfesas la alian homaranismon, nian hispanan, malvenko signifas nenion alian ol mankon de preparo en iu aspekto.

Aliflanke, la homaranismo de fiero, tiu de la kredo je la propra supereco, fondita sur sukceso,

perdas ĉion kun sukceso, ĉar la fonto de sia forto konsistis ĝuste el la konfido, ke simple sekvante la voĉon de sia konscienco aŭ de sia instinkto tenus ĝin sur la vojo de progreso.

Materiisma humanismo.

Ekzistas ankaŭ homaranismo, kiu subpremas ĉiujn esencojn, kiuj estis konsiderataj superaj ol la homo, kiel la bono kaj la vero, ĉar ili vidas nenion krom malplenaj vortoj, kvankam ne sendanĝeraj, ĉar ili estas, kiel ili opinias, la pretekstoj, kiuj servis por pravigi. la superregado de iuj sociaj klasoj super aliaj. Fronte al tradiciaj ĥierarkioj, tiu ĉi humanismo proklamas la revolucionan devizon: pura skribotabulo. Oni proponas starigi la egalecon de la homoj sur la tero, en kio ĝi similas al la hispana humanismo, sed kun diferenco. Ni hispanoj ŝatus, laŭeble kaj oportune, la egalecon de la homoj, ĉar ni kredas je la esenca egaleco de la animoj. Tiuj ĉi humanistoj, male, postulas la esencan egalecon de korpoj. Ĉar la sama fiziologio regas ĉiujn homojn, ĉar ili ĉiuj nutras, kreskas, naskas kaj mortas, kial ne krei socion, en kiu la sociaj diferencoj estas neforgeseble subpremataj, en kiu ĉiuj homoj estas egale traktataj? Sammaniere ĉio apartenas al ĉiu, ĉiu laboras por ĉiuj kaj ĉiu ricevas

sian parton de la komunumo?

Nun ni scias, kun la pozitiva scio de historia sperto, ke tiu ĉi komunisma revo ne povus esti realigata. Malegaleco estas esenca en la vivo de la homo: ne ekzistas pli granda ebeniga normo ol tiu de morto. Homo ne estas ŝafo, kies animo povas esti subpremata, por ke ĝi vivu kontente kun la grego. La kamparano ne kontentiĝas je posedo kaj laborado de la tero komune kun aliaj kamparanoj, sed alkroĉiĝas al sia antikva idealo posedi ĝin en intrigo kiu apartenas al ĝi. Nek la urba laboristo volonte sin pruntas labori kun intereso en naciaj metiejoj, kie ĝia laboro ne estas pagata proporcie al tio, kion ĝi valoras, eĉ se oni deklaras devigan laboron kaj oni enkondukas bajonetojn en la fabrikojn por restarigi la disciplinon. Post la senfruktaj spertoj, la fondinto de komunismo ekkriis iun tagon: *Sufiĉe da socialistoj! Venu specialistoj!*, kaj tiam okazis la spektaklo, ke komunista registaro, kiu aboliciis la kapitalismon kiel malamikon de la homaro, ofertis la riĉaĵojn de sia lando. al eksterlandaj kapitalistoj, kiel la solaj kapablaj ilin ekspluati, kaj ke tiuj kapitalistoj, kun kelkaj hontindaj esceptoj, malakceptis la oferton, ĉar registaro, kiu aboliciis la privatan propraĵon, ne povis havigi al aliaj posedantoj

la necesajn garantiojn.

Kaj tiel tiu registaro devos esti ombro, kiu vivas de la riĉeco kreita en la pasinteco, sub reĝimo de individua propraĵo, kaj el kiu ĝi daŭre kreas aŭ konservas la spiriton de propraĵo, de la kamparanoj, kion la komunisma sperto ne faros. kuraĝis fari. defii, aŭ organizi produktadon en servila ŝtato, surbaze de ŝtata kapitalismo kaj deviga laboro, kio estas reveno al despotismo kaj sklaveco, kiel Hilario Belloc jam profetis, en 1912^a, eldonante *La Serva Ŝtato* sub la apotegmo ke: *Se ni ne restarigos la Institucion de propraĵo, ni devos restarigi la Institucion de sklaveco: ne ekzistas tria vojo.* La kialo de komunista fiasko estas evidenta. La ekonomio ne estas besta aŭ fiziologia agado, sed spirita. La homo ne dediĉas sin al gajno de mono por manĝi kvin fojojn ĉiutage, ĉar ĝi scias, ke ĝi ne povus ilin digesti, sed por atingi la rekonon kaj estimon de siaj samcivitanoj. La ekonomio estas spirita valoro, kaj en reĝimo, kie ĉiuj aktivecoj de la spirito estas malestimataj, la bonfarto de la homoj fatale malkreskas, ĝis ĝi formortas.

Veraj vojaĝantoj diras, ke homoj ne ridas en Rusio. La kialo de ĉi tio estas klara. En socio, kie oni volas subpremi la homan animon, estas neeble multe ridi. Neevite-

ble la animo ribelos kontraŭ la reĝimo, kiu volas ĝin subpremi; la animo antaŭ la korpo, kiom ajn malsaton kaj malvarmon kaj kapitalajn ekzekutojn suferas la karno. Kiam ili ne povas leviĝi, la animoj kolektiĝos por preĝi. La amo de junuloj ankaŭ ne reduktiĝos al pura fiziologio, sed petos versojn kaj florojn kaj iluzion. Kion la buŝoj diras unue al la oreloj, tion ili proklamas per vundita krio kiel eble plej baldaŭ. Kaj tiam ĉi tiu provo subpremi la animon estos konsiderata kiel ĝi vere estas: dua falo de Adamo, falo en bestecon, kaj ĝi ne estas la scienco pri bono kaj malbono. La tuta homaro, almenaŭ la plej bona el la homaro, hontos pri la malĝoja epizodo, kvazaŭ rekonante, ke ni ĉiuj havos ian kulpon pri ĝia ebleco. La plej malbona afero estas, ke ne nur malnova akvo movas la muelejon. Estas ankoraŭ multaj homoj, kiuj ne volas kredi, ke socia organizo starigita surbaze de intertraktado, kiu egaligas diferencojn en valoro, povas malsukcesi. Dum pli ol jarcento la mondo revis, ke socialismo plibonigos la kondiĉon de laboristoj. Ĝi ne plibonigas ĝin, sed estas multaj centoj da miloj da animoj, kiuj ne volos vidi ĝin, ĝis ili anstataŭigis sian frustritan sonĝon per iu alia.

Aliflanke, kvankam la kondiĉo de la senposeduloj ne pliboniĝis, ne ĉio estis vana, ĉar la

malnovaj rankoroj satiĝis, la tabloj turniĝis kaj tiuj, kiuj estis ĉe la malsupro, estas supre. Ĉiuj viroj volas plibonigi sian kondiĉon, gajni pli da mono kaj ĝui pli da komfortoj. Tiu ĉi ambicio estas simptomo de tio, kio estas dia en la homo, kiu kontentiĝas nur pri la senfino. Sed estas ankaŭ multaj, kiuj zorgas antaŭ ĉio pri plibonigo de sia relativa situacio. Pli ol esti bona aŭ malbona, kio gravas por ili estas senti sin pli bone ol sia najbaro. Se ĝi estas blinda, ili ne bedaŭras vidante sin unuokulaj. Estas ĉi tiu aspekto de la homa naturo, kiu instigas ebenajn revoluciojn. Pensu pri la agitanto kiu iras de malliberejo aŭ elmigrado por esti la posedanto de vivoj kaj posedaĵo. Kion ĝi zorgas pri la okaza senigo kaj mizero de la lando, se ĝia volo estas leĝo kaj la iamaj burĝoj kaj aristokratoj devas fari, kiel ĝi diras al ili?

Nia humanismo en kutimoj.

Inter ĉi tiuj du sentoj de homo: la ekskluziva sento de fiero kaj la fiziologia sento de ebenaĵo, la hispano tendencas sian mezan vojon. Ĝi ne egaligas la bonon kaj la malbonan, la superon kaj la malsuperon, ĉar la diferencoj en la valoro de iliaj agoj ŝajnas al ĝi nediskuteblaj, sed ĝi ne povas kredi, ke Dio dividis la

homojn de la tuta eterneco, ekde antaŭ la kreado, en elektitojn kaj malaprobi. Ĉi tio estas herezo, sekto: la divido aŭ sekcio de la homa raso.

La hispana signifo de humanismo estis formulita de Don Quijote kiam li diris: *Memoru, frato Sancho, ke neniu estas pli ol alia, krom se li faras pli ol alia*. Ĝi estas diraĵo kiu devenas de populara lingvo. En la galega ĝi tekstas: *Un home non e mais que outro, si non fai mais que outro*. La katalunoj esprimas la samon per sia proverbo: *Les obres fan els mestres*. Ĉi tiuj diroj ne estas pura skribtabulo. Ili konsideras, ke kelkaj homoj faras pli ol aliaj, ke iuj estas en pozicio por fari pli ol aliaj kaj ke estas kelkaj majstroj dum aliaj ne; estas grandaj kaj malgrandaj riveroj; estas Infantoj de Aragono kaj plebanoj; kaj tiel malegaleco estas akceptita en sociaj pozicioj kaj agoj, kio estas akcepti la mondon kaj civilizacion. Mi povas esti duko, kaj vi povas esti servisto. Estas diferenco en pozicio ĉi tie. Sed en tio, kio estas dirita *estaĵo*, en tio, kio influas la esencon, neniu estas pli ol alia krom se li faras pli ol alia pli ol alia, konsiderante la diferencon de eblecoj, kio signifas, en esenco, ke Unu ne estas pli ol alia, ĉar estas la faroj, kiuj estas pli bonaj aŭ pli malbonaj,

kaj kiu faras ilin bonaj hodiaŭ, morgaŭ povos fari ilin malbonaj, kaj neniu sin starigu kiel juĝisto de la alia krom Dio. Ni homoj devas kontentiĝi pri juĝado de verkoj. mi estos duko, kaj vi, servisto; sed mi povas esti malbona duko, kaj vi bona servisto. Esence ni estas egalaj, kaj ni ne scias, kiu el la du iros al la ĉielo, sed ni scias, ke super la diferencoj de sociaj klasoj, estas karitato kaj pieco, kiuj ebenigas ĉion.

Tiu ĉi spirito de esenca egaleco ne signifas, ke la karakteriza virto de la hispanoj estas la karitato, kvankam mi pensas, ke ĝi ankaŭ ne mankas al ni. Estas urboj pli riĉaj ol tiuj niaj kaj pli bone organizitaj, en kiuj la spirito de socia servo estas pli aktiva kaj kiuj multe pli faris por la malriĉuloj ol ni. Sed estas io antaŭ la amo al la similulo, kaj tio estas, ke la proksimulo estas rekonita kiel tia, tio estas, kiel proksima. Bonfarado, kiu konsideras vin kiel dorlotita dorlotbesto, ne estos bonfarado, eĉ se ĝi traktas vin malavare. Necesas, ke la malriĉulo ne konsideru sin io malsama kaj malsupera ol aliaj homoj. Kaj jen kion faris la hispanoj kiel neniu alia popolo. Ili povis fari la plej humilan senton, ke inter homo kaj homo ne ekzistas esenca diferenco, kaj ke inter homo kaj besto estas abismo, kiun naturaj leĝoj neni-

am transpontos. Ĉiuj prudentaj vojaĝantoj observis en Hispanio la dignon de la malriĉaj klasoj kaj la popolecon de la aristokrataro. La majesta aero de la hispana almozulo estas karakteriza. La sinjoro eble ne estas tiel en sia komerco. Estas tamen certe, ke en hispana malliberejo la kavalirecon de siaj luantoj ne estos vane apelaciita.

Kiam la anglaj volontuloj de la Granda Milito estis demanditaj, kial ili aliĝis, multaj el ili respondis: *Ni sekvas niajn pli bonajn.* Mi rekonas la tutan grandiozan disciplinon en ĉi tiu frazo, sed hispanaj lipoj ne povis prononci ĝin. Menéndez y Pelay diras, ke ni estis monaĥeska demokratio. en monaĥejoj, fakte, homoj el diversaj devenoj kunvenas egale: unu estis soldato, alia samlandano, unu riĉa, alia malriĉa, tiu malklera, tiu ĉi alfabeto. Ĉiuj devas sekvi la saman regulon. En la hispana vivoklasaj diferencoj kutimis esti esprimitaj en la malsamaj kostumoj: la redingoto, la jako, la bluzo; la ĉapelo, la mantilo, la poŝtuko; sed la regulo de egaleco estas en la animoj. Tial Don Quijote komparas virojn kun la aktoroj de la komedio, en kiu unuj rolas imperiestroj kaj aliaj pontifikoj kaj aliaj servistoj, sed kiam ili atingas la finon ili ĉiuj egaliĝas, dum Sanĉo asimilas nin al la malsamaj ŝakpecoj. ĉiuj

iras al la sama sako ĉe la fino de la ludo.

Tiu ĉi humanismo klarigas la grandan indulgon, kiu regas en ĉiuj kampoj de la hispana vivo. En Anglio, ĝis 1830^a, preskaŭ tricent formoj de ŝtelo estis punindaj per la mortopuno. En Hispanio, similaj krimoj ne estas punitaj krom kun kelkaj semajnoj en malliberejo. Kaj ni ne kredas, ke la animo de homo estas perdita pro tio, ke li pekis. Ni ĉiuj estas pekuloj. Ni ĉiuj povas elaĉeti nin. La vojoj de la mondo estu fermitaj al neniu el ni. Se ni havas malliberejojn, tio estas pro pura neceso. Sed niaj plej ŝatataj institucioj, post kiam la unua kolero pasis, estas pardono kaj senkulpigo.

Oni diros, ke ĉio ĉi estas nenio krom katolikismo. Sed la kurioza afero estas, ke en Hispanio la persvado de la nekredantoj estas sama kiel tiu de la kredantoj. Ŝajnas, ke tiuj, kiuj malkredas, estu selektistoj, tio estas, subtenantoj de rigoraj punoj por forigo de malutilaj homoj. Ili estas eĉ malpli ol kredantoj. Ili estas pli malproksimaj ol katolika kaj populara Hispanio de protestanta aristokratismo. Kaj same kiel la urboj, kiuj kredas sin elektitaj, leviĝas el malalta socia fono de iamaj viroj, nekapablaj de elaĉeto, en Hispanio ne ekzistas tia mondo de senespere

falintaj homoj. Ĝi ne permesus ekzisti, ĉar la hispanoj dirus al ili: "Supren, fratoj, vi estas kiel ni!"

Nia humanismo en la historio.

Ĉi tio ne estas nur supozo. Kiam Alonso de Ojeda alteriĝis en Antiloj en 1509^a, li povus esti rakontinta al la indianoj ke la leonaj nobeloj estis de supera raso. Kion li diris al ili laŭvorte estis jene: *Dio Nia Sinjoro, kiu estas unu kaj eterna, kreis la ĉielon kaj la teron kaj viron kaj virinon, el kiuj vi kaj mi kaj ĉiuj viroj, kiuj estis kaj estos en la mondo, ni. descendu.* La ekzemplon de Ojeda sekvis poste la hispanoj disĵetitaj tra la landoj de Ameriko: ili kolektis la indianojn posttagmeze, kiel patrino siajn infanojn, sub la krucon de la popolo, ili igis ilin kunigi la manojn kaj levi la korojn al Dio.

Kaj estas vere, ke la misuzoj estis multaj kaj grandaj, sed neniu fremda kolonia leĝaro estas komparebla al niaj hindaj leĝoj. Pro ili, sklaveco estis malpermesita, la libereco de la indianoj estis proklamita, ili estis malpermesitaj fari militon, ili ricevis la amikecon de la hispanoj, la Encomenda Reĝimo estis reguligita por puni la misuzoj de la enkomendaj mastroj, edukado kaj trejnado estis

establita. Endoktrinigo de la indianoj kiel la ĉefa celo kaj intenco de la Reĝoj de Hispanio, estis ordonite ke konvertiĝoj estu faritaj libervole kaj la konkero de Ameriko transformiĝis en la disvastigon de la kristana spirito.

Kaj tiu ĉi senco de universaleco estas tiel profunde enradikiĝinta inter ni, ke ni starigis la daton de la 12^a de oktobro, kiu estas la dato de la malkovro de Ameriko, por festi la momenton, en kiu komenciĝis la komunumo de ĉiuj popoloj: blankuloj, nigruloj, indianoj, malajoj aŭ mestizoj kiuj parolas nian lingvon kaj konfesas nian kredon. Kaj ni nomis ĝin *Festivalo de la Raso*, malgraŭ la evidenta netaŭgeco de la vorto, ni, kiuj neniam fieras pri la koloro de nia haŭto, ĝuste por proklami al la mondo, ke raso, por ni, estas konsistigita de la parolo kaj kredo, kiuj estas spirito, kaj ne per protoplasmaj obskuraĵoj.

Ni hispanoj neniam kredis nin superaj homoj. Nia idealo ĉiam estis transcenda por ni. Kion ni kredis esti supera estas nia kredo je la esenca egaleco de homoj. Malfidemaj al homoj, certaj al la kredo, tial ni ankaŭ estis ĉiam instituciistoj. Ni estis nacio de fondantoj. Ne nur la plej potencaj religiaj ordenoj de la Eklezio estas de hispana ori-

gino, sed la hispanoj strebas nur krei instituciojn kiuj stimulas la homon realigi tion, kion ĉiu portas de potenciala boneco. La supera idealo de la hispanoj en Ameriko estas fondi urbon en la dezerto kaj instigi homojn veni kaj loĝi tie. La Hispana Monarkio mem, en siaj plej bonaj tempoj, estas eminenta ekzemplo de tiu institucia spirito, en kiu la fondinto celas ne nur sian propran bonon, sed tiun de ĉiuj homoj. La granda Arias Montano, samtempulo de Filipo la 2-a, difinas tiamaniere la mision, kiun lia Suvereno plenumas:

La ĉefa persono, inter ĉiuj Princoj de la tero, kiu per sperto kaj konfeso de la tuta mondo, havas Dion nomumita por la subteno kaj defendo de la Katolika Eklezio, estas reĝo Don Filipo, nia sinjoro, ĉar li sola, sincere, kiel videblas Kompreneble, li defendas ĉi tiun partion, kaj ĉiuj aliaj princoj, kiuj proksimiĝas al li kaj defendas lin hodiaŭ, faras tion ĉu kun la ombro kaj subteno de Lia Moŝto ĉu kun la respekto, kiun ili havas al li: kaj ĉi tio ne estas; nur mia opinio, sed evidenta afero, pri kiu mi asertas, kaj aŭdinte ĝin parolita kaj asertita en Italio, Francio, Irlando, Anglio, Flandrio kaj la parto de Germanio, kien mi vojaĝis...

Eĉ ne momenton venas al Arias Montano en la kapon petisian Monarĥon rezigni sian katolikan aŭ universalisman politikojn, dediĉi sin ekskluzive al la intereso de sia regno, kvankam tion faras aliaj katolikaj monarkioj de lia tempo, farante aliancojn kun protestantaj aŭ mahometanaj suverenoj. La supera potenco, kiun tiutempe posedis Hispanio, estis dediĉata al universala afero, sen ke la hispanoj sin kredis supera kaj elektita popolo, malkiel Israelo aŭ Islamo, kvankam ili perfekte sciis, ke ili batalas la batalojn de Dio. Tiu ĉi foresto de religia naciismo en Hispanio estas karakteriza. Ni neniam provis apartigi la Hispanan Eklezion de la universala. Male, nia agado en la religia mondo ĉiam estis batali kontraŭ secesiaj movadoj kaj kontraŭ ĉiuj pretendoj de specialaj gracoj. Tio estis la penso de niaj teologoj en Trento kaj de niaj armeoj en la Kontraŭreformo. Kaj ĉi tio estas ankaŭ la plej konstanta sento de la hispanaro, kaj ne nur en siaj periodoj de kredo, sed ankaŭ en tiuj de skeptiko. La alvoko de la Argentina Respubliko al ĉiuj homoj, por popoli la solecojn de la lando de Ameriko, estas ankaŭ inspirita de tiu ĉi ekuмена spirito. Kion ĝi signifas estas, ke la voko estas farita de homoj, kiuj ne kredas, ke ili

estas de supera raso ol tiuj, kiuj venas. La apelacio estas adresita al ĉiuj: *Sto ad ostium, et pulse*. (Mi estas ĉe la sojlo kaj mi frapas). Kaj ankaŭ ĉiuj profesioj. Ne nur pastroj kaj soldatoj necesas, sed kamparanoj kaj advokatoj, industriistoj kaj komercistoj. Gravas, ke ĉiu plenumu sian sian funkcion en la konvinko ke Dio rigardas lin.

Eblas, ke la suferoj de Hispanio ŝuldiĝas, en granda parto, al tro multa zorgo pri aliaj popoloj kaj tro malmulte de si mem. Tio malkaŝas, ke ĝi faris, preterlasante, la eraron forgesi, ke ĝi ankaŭ estas parto de la tuto kaj ke la absoluto ne konsistas el malhavo de la tero por iri al la ĉielo, sed el kunigo de la du, por regi en la kreado kaj ĝui el la ĉielo. Nur la hispano ĉiam sciis tion, kun sia koncepto de homo kiel io metita inter la ĉielo kaj la tero kaj senlime supera al ĉiuj aliaj fizikaj estaĵoj. En tempoj de skeptiko kaj malkresko, la hispano restas kun la konsola konvinko ne esti malsupera al iu alia homo. Sed estas aliaj tempoj, kiam homo aŭdas la vokon de supre kaj poste leviĝas de la tero, ne por rigardi la aliajn, sed por montri al ĉiuj la supernaturan lumon, kiu lumigas ĉiujn homojn, kiuj venis en ĉi tiun mondon.

Fina resumo de la afero.

Estas, resume, tri eblaj sencoj de homo. Tiu de tiuj, kiuj diras, ke ili estas la bonaj, ĉar boneco estas ligita al ili en ia formo de dia graco; kaj ĝi estas tiu de la popoloj aŭ individuoj, kiuj atribuas sin ekskluzivajn misiojn kaj ekskluzivajn privilegiojn en la mondo. Ĉi tiu estas la aristokrata kaj elitisma pozicio. Ekzistas ankaŭ la ebeniga sinteno de tiuj, kiuj diras, ke ne ekzistas bono aŭ malbono, ĉar ne ekzistas absoluta moralo kaj kio estas bona por la burĝo estas malbona por la laboristo, do klasaj diferencoj kaj limoj devas esti subpremitaj por ke ili estu homoj egalaj. Ĝi estas la egalrajta kaj universalisma pozicio, sed malplivaloriga. Kaj estas, fine, la ekumena pozicio de la hispanaj popoloj, kiu diras al la tuta homaro, ke ĉiuj homoj povas esti bonaj kaj por fari tion ili bezonas nur kredi je bono kaj fari ĝin. Ĉi tio estis la hispana ideo de la 16-a jarcento. Samtempe, kiam ni ĝin proklamas en Trento kaj batalis por ĝi tra Eŭropo, hispanaj ŝipoj unuafoje ĉirkaŭveturis la mondon por povi anonci la bonan novaĵon al la viroj de Azio, Afriko kaj Ameriko.

Kaj do oni povas diri, ke la historia misio de la hispanida popolo konsistas el instrui al ĉiuj

homoj sur la tero, ke se ili volas, ili povas esti savitaj, kaj ke ilia altiĝo dependas nur de ilia kredo kaj ilia volo.

Ĉi tio ankaŭ klarigas nian malzorgemon. La homo, kiu diras al si, ke se li volas ion, li faros, ankaŭ facile falas en la malfortecon ne voli, kun la espero, ke ĝi okazos al ĝi iam ajn. Ĉi tiu estas la ĉiama tento, kiun nia popolo devas venki. Ni ŝajnas ne rimarki, ke perdita tempo estas neriparebla, almenaŭ en ĉi tiu nia mondo, en kiu la vivo de la homo estas mezurata per tia malvasta kompasoj. Ni emas lasi la jarojn pasi, kvazaŭ ni havus jarcentojn por penti kaj kompensi. Kaj provante mortigi tempon ni restas malantaŭe kaj tempo estas kio mortigas nin.

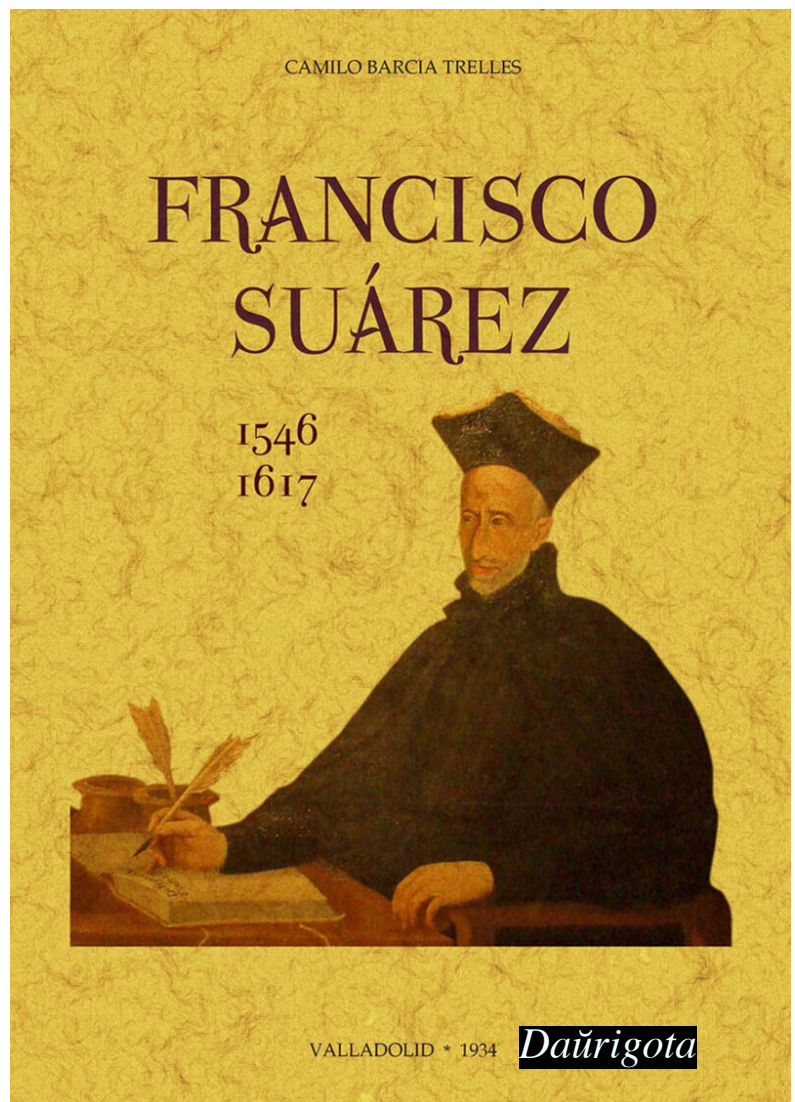
Ĉar la mondo do estas sur ni. Neniu kredas nin, kiam ni diras, ke ni povas, sed ni ne volas. Potenco estas pruvita en farado. Potencialo, kiu ne estas aktualita, konvinkas neniun. La kritiko de aliuloj eniras nian animon kaj la plej sentemaj inter ni, kiuj pro esenca konvinko neniam kredis nin superaj, finas kredi nin mal-superaĵ kiam dividas aliulajn kritikojn pri ni. Jen nia historio de la lastaj du jarcentoj. Se ni sukcesos eliri el ĉi tiu periodo de depresio de spirito, tio estos, antaŭ ĉio, ĉar nia popolo neniam

kunhavis la skeptikon de la intelektuloj, kaj, krome, ĉar la sama kulturo malkaŝas al ni, ke nia laboro en la pasinteco estas ne malsupera ol tiu de neniu alia popolo sur la tero.

En ĉi tiuj jaroj, la studo de la 16ª jarcento malkaŝas al ni ekumenan spiriton, kiu ne estis suspektita inter kleraj homoj. Nenio pli malkaŝas ĉi-rilate ol la entuziasmo, kun kiu viro de la moderna kulturo, kiel profesoro Barcia Trelles, trovas en Pastro Vitoria kaj Francisco Suárez la verajn fontojn de la nuntempa Internacia Juro. Ni malkovras la kvintesencon de nia Ora Epoko. Ni povas nun difini ĝin kiel nian kredon je la ebleco de savo por ĉiuj homoj sur la tero. De tio venis la impeta deziro iri rakonti al ili. En tiu kredo ni ankaŭ nun vidas la bazaŝtonon de la homa progreso, ĉar homoj ne levos siajn piedojn de la grundo, se ili ne komencas kredante, ke ĝi estas ebla.

Ĉi tiu kredo estas la trezoro, kiun hispanoj alportas al la mondo. Nur ke ĝi baziĝas sur alia antaŭulo kaj fundamenta kredo, sur kiu oni devas antaŭe kompreni la direktantajn inteligentecojn de la hispaniaj

popoloj, kaj el ĝi devenas sekvo: ke la mondo ne kredos je la valoro de nia trezoro, se ĝi ne kredas. Ni pruvas ĝin per niaj verkoj. Ni devas trakti la antaŭan kredon kaj la praktikan sekvon, sed mi estas konvinkita, ke la malkovro de nia kredo je la superaj eblecoj de ĉiuj homoj devas puŝi nin realigi ilin en ni mem, kiel pruvan ekzemplon de la vero de nia kredo, kaj ke la lecionon, kiun ni jam donis en nia granda jarcento, ni donos ĝin denove por la gloro de Dio kaj kontentigo de niaj historiaj deziroj.

Kajeroj el la Sudo

Bulteno de Hispana Asocio
de Laboristoj Esperantistaj

<http://www.gazetoteko.com/hale/kels130.pdf>

Numero 130^a - Januaron de 2024^a

Feliĉajn Kristnaskon, pacon kaj Esperanton!
Kaj estu Nova Jaro 2024^a fruktodona kaj eventoplena